

Betientere, som udi meerbemeldte Forordning af 31 Octobr. sidst-
leden om Korn-Skatten ere benævnte, og i det øvrige forholdes i alle Maade, saavel med Kornets Annammelse, som dets Dngtighed og Maal, efter samme Forordnings Indhold og Formelding, ligesom og vedkommende Betiente, som Kornet annammer, sig vüidere til Land-Etatens General-Commisariats Deputerede have at adressere, og derfra nærmere Ordres om Kornets Transportering afvarte. Hvorefter alle og enhver Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette; Thi byde og befale Vi hermed Bores Grever, Stift-Befalingsmænd, Friherrer, Amtmænd, Amtsforvaltere, Amtskrivere, Proviant-Forvaltere og alle andre, som denne Bores Placat under Bores Cammer-Seigl tilskicket vorder, at de den paa behørige Stæder til alles Efterretning, strax lade læse og forkynde. Givet paa Bort Slot Friderichsberg, den 10de Januarii, Ao. 1739.

Under Vor Kongel. Haand og Seigl.

Christian R.

II. Forordning,

Om Skolerne paa Landet i Danmark, og
hvad Deignene og Skoleholderne derfor
maa nyde.

Si Christian den Siette, af Guds Naade, Konge
til Danmark og Norge, 1c. 1c. Giøre alle vitterligt, at,
som Forsarenheden viiser, hvilken usigelig Skade Kirken og
Landet derved tilvoxer, at Ungdommen, hest af den geme-
ne Almue, hidtil en over alt har havt Leylighed nok, saa-
ledes som skee burde, at oplæres i sin Christendoms Grund, samt i
Læsen, Skriven og Regnen, og derover til Deels i saadan ynkelig U-
viden-

videnhed er opvoxen, at de hverken i det Aandelige eller Legemlige
veed rettelig at søge og befordre deres eget Beste: Saa have Vi
anseet det for een af de største Belgierninger for Vore Kiære og tre
Undersaatter, og for en u=forbigiengelig Nødvendighed for Landet,
efter Vores Høyst=Saligste Herr Faders høyløvlig Ihukommelse
Hans Exempel, at lade Danske Skoler overalt i Vort Rige Dan=
mark paa en bestandig Foed saaledes indrette, at alle og enhver, end
og de fattigste Børn, overalt paa Landet, kunde tilstrækkeligen un=
derviises om Troens Grund, samt Salighedens Bey, Orden og
Middel, efter Guds Ord og den Evangeliske Kirkes sande i Bør=
ne=Lærdommen korteligen forfattede Lære, saa og i at læse, skrive
og regne, som saadanne Videnskaber, der ere alle og enhver, af hvad
Stand og Viskor de end maatte være, nyttige og fornødne, og til
den Ende Allernaadigst at anbefale Vore Stift=Altmænd og Bis=
per over alt i Vores Rige Danmark, saadanne Skolers Indrettel=
se, hvor de behøves, og det ey er gandske u=gjorligt, saasnart muel=
ligt, paa følgende Maade at besørge:

I.

Bille Vi Allernaadigst, at alle Deigne i Vores Rige Danmark
 skal efterdags i Steden for den i Lovens 2den Bog 15 Cap. 2 Art.
 foreskrevne ugentlige Underretning i Borne-Lærdommen, være
 pligtige, efter Bispens Anordning og Præstens Anviisning, under
 deres Embedes Fortabelse, Sommer og Vinter at holde ordentlig
 Dansk Skole, og at underviise Ungdommen flittig i deres Chri-
 stendom, Læsen, Skriven og Reiguen, og ellers i alle Maader
 at forholde sig efter den Instruction, som Skoleholderne i Almin-
 delighed Allernaadigst bliver foreskreven.

2.

Bisperne skal strax nøye erkjendige sig om alle i deres Stift nu værende Deigne, om de til Skolehold i alle Stykker ere bequemme. Skulde nogen Deign dertil findes ubequem, som ellers forsvarligen forestaaer sit Deigne-Embedet, samt fører et christeligt og anstændigt Levnet, kand han tillades, efter Lovens 2den Bogs 15 Cap. 12 Art.

at holde en god Substitut, som Provsten og Sogne-Præsten efter foregaaende Examen, til Skolehold finder dygtig, og lade Skolen ved samme forsyne. Men om nogen Deign sig dertil en strax, efter Provstens og Præstens Tilsigelse vil bekvemme, eller foruden sin Uduelighed til Skolehold, findes at forsomme sit Deigne-Embedet i Kirken, eller føre et forargeligt Levnet med Drukkenskab, Sværgen, Banden og anden Ugudelighed: Da bør saadan en for Meenigheden forargelig og for Guds Kirke beskiæmmelige Deign, strax uden Medynd af Bispen fra Skolehold, efter Præstens Klage og Provstens Erklæring removeres, og paa hans Bekostning en anden dygtig Skoleholder af vedkommende strax antages, da Bispen imidlertid lader Deignen ordentlig tiltale, og ved lovlig Omgang dømme fra sit Deigne-Kald. Og bør alle Provster og Sogne-Præster paa deres Samvittighed og uden nogen Slags Forkaansel give Bisperne Deignenes Brøst under deres Hænder tilkiende, under 20 Rdlr. Straf til Skole-Cassen, om de det forsomme, og Deignenes Uduelighed eller forargelige Levnet siden dog skulle opdages, hvorved Bore Stift-Amtmænd og Bisper bør have nye og alvorlig Indseende.

3.

Og paa det Deignenes Skoler i Fremtiden vel kunde vorde forsynet, befale Vi hermed Allernaadigst, og ville alvorligen, at ingen efterdags maa nyde enten Patronens Kalds-Brev, eller Bispens Collatz til noget Deigne-Kald, som ikke tilforn har tient enten ved Latinske eller Danske Skoler, som Hører eller Skoleholder, og dermed beviist sig at have de Qvalitæter og Videnskaber, som til en god Skoleholder udkræves, og siden opregnes; og i hvorvel Vi Allernaadigst gierne see, at Deigne-Kaldene efter Lovens 2den Bogs 15 Cap. 1 Art. med skikkelige og dertil duelige Studenter forsynes, og derfor hermed alvorligen befale, at samme alle U-studerede, der ellers kunde ligesaavel have de til Deigne-Embedet fornødne Videnskaber, og ligesaa gode Testimonia, skal foredrages: Saa bør dog Meenigheden og Kirken en bebyrdes med nogen uduelig

lig eller til Skolehold utientlig Deign, derfor at han er bleven Student; Men ville hermed Allernaadigst, at gudfrygtige, bekvemme og vel øvede, men u-studerede Personer, maa og skal foredrages saadanne Studerede, som ingen gode og tilstrækkelige Testimonia vitæ fremvise, og ikke til opbyggelig Skolehold findes at være ligesaa bekvemme; Men om nogen skikkelig Student tre Aar vel har forrettet Skoleholder-Embedet, saa han derfor kand fremvise gode Studsmaal; saa skal han siden frem for alle andre til Deigne-Kald beforders, om han det forlanger.

4.

Enhver Degn skal tage imod Ungdommen, enten af sit heele Sogn, om Bispen finder det for giørligt, eller af saa mange Byer og Gaarde, som hans Skole efter Stift-Amtmandens og Bispens Foranstaltning nu tillegges, og dem saaledes og i den Tid informere, som ham foreskrives.

5.

Men som Vi u-gierne fornemme, at der paa mange Stæder, u-agtet Lovens Bydende i 2den Bogs 15 Cap. 9 Art., ingen Deigne-Boliger findes indrettede, det og er at befrygte, at de fleeste Deigne-Boliger en saaledes ere bygte, at derudi kunde blive Rum nok, til en a parte og tilstrækkelig Skole-Stue, hvor den kand behøves; Saa ville Vi hermed Allernaadigst, at Stift-Amtmændene og Bisperne, enhver i sit Stift, skal nu ved Skolernes Inddeeling og Indretning med Flid paadrive, og Amtmændene enhver i sit Amt, det uden Ophold foranstalte og derover alvorligen holde, at foransførte Articul af Lovens 15 Capitel i den anden Bog af Vedkommende uden nogen Indvending efterleves, og Deigne-Boliger, hvor ingen ere, usfortøvet bygges paa et til Skolehold bekvemt Sted, saaledes, som siden om Skole-Huuse befales, saa og at de gamle Deigne-Boliger, som det efter Provstens og Præstens Skion behøve, med 2. 3. a 4. nye Fag paa samme Maade forøges, paa det der en god og bekvem Skole-Stue kunde indrettes. Hvilket sidste paa den Maade skal bekostes, som andre til Skoler fornødne nye Bygninger.

6.

Paa det og Deignene for dette deres Arbejde ved Skolehold, som dog er deres Embede meest anstændig, og mange af dem allereede frivilligen og uden sær Tillæg, sig har paataget, kunde nyde noget vist aarlig, og altsaa have de fornødne Leve-Midler, helst paa de Steder, hvor deres Indkomster hidindtil har været ringe, eller med Pensioner til de Latinske Skoler i Kiøbstæderne ere bebyrdede: Saa ville Vi hermed Allernaadigst, at til enhver Deign aarligen af den almindelige Skole-Cassa skal betales 6 Rdlr. i tvende Terminer, hver gang 3 Rdl., og i det øvrige, at alle Deignene fra denne Bores Allernaadigste Forordnings Dato af, nyde deres Indkomster, helst Deigne-Traven, saaledes som Lovens 2den Bogs 15 Cap. 10 Art. foreskriver, saa de enten i Skieppe eller i Neeg faar en tredje-Part imod Præsten, hvor de det hidtil en nydt haver, der skal hvert Steds Amtmand dem uden Process og Vidtløstighed dertil efterdags forhielpe, og Proprietarien være pligtig at svare for sin Bonde, saafremt han efter Deignes Besværing ikke tilholder ham at betale Deigne-Traven i rette Tid efter Loven. Saa skal og Bønderne i Deigne-Skolens District være pligtige at levere Deignen, til Skolens Fornødenhed, 20 til 25 Bønder Læs Tørv eller Brænde i Proportion, samt paa de Steder, hvor ingen Græs eller Avling til Deigne-Boligen er lagt, give ham Græsning og Foder til 2de Kiør, eller, om han en holder Skole for heele Sognet, for en Koe, og et par Faar, alt paa den Maade, som om Skoleholderne bliver anordnet.

7.

Derimod skal Deignen være pligtig, at underviise alle Børnene i hans Skoles anviste District, Fattige og Rige, uden videre Skole-Løn eller Betaling af Børnene, end den, som alle Skoleholdere bliver tilladt, under 4 Rdlrs. Straf for hvert Barn, som han veigrer sig i Skolen at antage, naar det ham af Præsten anbefales.

8. Men

8.

Men som Deignene i vidtløstige Sogner umueligen kand bestride Ungdommens Information over heele Sognet: Saa ville Vi Allernaadigst, at der skal overalt i Bort Rige Danmark, foruden Deignene, beskikkes saa mange Skoleholdere, og indrettes saa mange Skoler, som Stift-Amtmanden og Bispen i hvert Stift, efter nøye Undersøgning finder nodig og giørlig, og af Os, efter deres allerunderdanigste Forslag, allernaadigst approberes.

9.

Hvor det bliver giørlig, at Almuen kand søge et Skole-Huus, der skal et Skole-Huus for Skolemesteren bygges saaledes, som siden anbefales. Men paa de Stæder, hvor det efter Landets Situation en kand skee til nogen Nytte, der haver Præsten med Provstens Raadføring at inddeele Sognets Byer og Gaarde saaledes, at Skolemesteren kand gaae fra en Bye eller Gaard til den anden, og nogen tilstrækkelig Tid der holde Skole, saa at heele Sognets Ungdom i det mindste kand vorde trende Maaneder underviist; dog haver Præsten at anvende all Flid, at slige omgaaende Skoleholdere det længste og flittigste mueligt informere, og, hvor det bliver giørligt, saaledes, at Ungdommen, omendskiøndt i diverse Huuse og Gaarde, dog den meste Deel af Aaret nyder Underviisning; Hvilken Inddeeling Præsten da til Bispens Eftersyn og Approbation haver at indsende, og siden at lade betimeligen af Prædikestolen tillyse, til hvad Tid Skolemesteren sig i hver Bye eller Skole-District skal indfinde, hvilke Gaarders Ungdom ham der skal søge, og hvor længe han der forbliver, paa det Meenigheden derom betids kand være videndes. Men paa de Stæder, hvor Skole-Huuse kand af Ungdommen søges, der ville Vi, at ordentlige Skole-Huuse skal oprettes, og deri iidelig informeres. Hvor paa Stift-Amtmand og Bispen nøye skal agte, og hvert Steds Amtmand efter foregaaende Approbation, som ham fra Stift-Amtmanden og Biskopen communiceres, foranstaae og besørge, at ordentlige Skole-Huuse anlegges, hvor det kand være til Nytte, og at Ung-

B

dom-

dommen, som ey til flige Skole-Huuse kand komme, ved Skoleholdernes Omgang aarlig i det mindste trende Maaneder blive underviiste. Paa de Steder, hvor ingen Skolehuus kand faaes, eller være til Nytte, skaffes Skoleholderen Huusværelse i det ham anviste District, som det kand findes beleyligst.

10.

Til Skoleholdere maa ingen antages, som er under sine 22 Aar, med mindre ingen duelig af den Alder skulle findes; enhver som til Skolehold efterdags skal antages, maa forud af Provsten og Sogne-Præsten, i Kirke-Patronens, de største Løds-Everes, eller deres Fuldmægtiges, samt Kirke-Værgernes og Medhjælpernes Paahør (om de efter Tilfælde derved vil være tilstæde) nøye og med Flid examineres og prøves:

- 1.) Om han kand tydeligen undervise Børn i at læse.
- 2.) Om han forstaar sin Catechismum og den rette Saliggjærelses Orden, kand selv derfor gjøre reede, saa og viser sig beqvem saaledes derover at catechisere, at Børnene ret kand fatte deres Børne-Lærdoms sande Mæening, og at Kræften deraf dem paa en ensfoldig, forstaaelig og indtrængende Maade appliceres.
- 3.) Om han har gode Testimonia om et u-lasteligt Forhold, og i Særdeleshed at han ey bander, ey lyver, ey er tilgenegen til Drukkenskab, Liderlighed eller U-fredelighed.
- 4.) Om han skriver og reigner vel, eller saa godt, som i hans Skole behøves, og kand deri informere, samt om han skriver orthographice Dansk.

Befindes in Examine noget af disse fire Stykker, heldst de tre første at mangle, bør den Examinerede, enten han er studeret eller u-studeret, ey til Skoleholder antages, med mindre aldeles ingen bedre var at faae, og paa den Examineredes Liv og Levnet i det mindste intet falder at sige. Og ville vi endog Allernaadigst, at ingen uden Forskiæl, fra hvem han end maatte være kaldet, og hvad Recommendationer han kunde have, efterdags maa tilstædes, at nyde

nyde noget Deigne-Embedet, som Bisperne ikke over disse fire Poster nøye har examineret, og befunden deri u-paaklagelig. Dog hvad de Steder angaar, hvor ingen Skolehuus kand holdes, der maa Bispnen, efter Præstens Forslag og Provstens Attest tillade, at enten i smaa langt bortliggende Byer eller Øer, som ingen Skoleholder kand betale, maa antages en skikkelig ung Person, som for den blotte Kost og en ringe Løn vil informere Børnene, og Præsten giver et godt Skudsmaal, hvilken Præsten først nogen Tid selv skal præparere, indtil han af Provsten kiendes dygtig til Skolehold, og siden bør Præsten have des nøyere Øsyn med saadanne og idelig selv undervise og holde dem i Øvelse, saa de med Tiden kunde blive til Skolehold, efter alle foranførte Poster, beqvemme.

11.

Findes nogen i disse Stykker vel skicket, haver Provsten at prøve ham, om han og er øvet i at foregaae Børnene med et Christeligt Exempel, i at gjøre under Catechisationen og ellers i allehaande Tilfælde, med og for dem, forte, efter deres ensfoldige Begreb og Tilstand indrettede Bønner, som ey just oplæses af en Bog, og derved lære dem at paakalde deres Himmelske Fader, alle Tider og i all deres Nød, som ensfoldige Børn. Og skulle den, som examineres, heri findes øvet, bør han billig andre præfereres; omendskiøndt ingen, som denne Gave fattes, derfor alleene maa forkastes; Og bør Provsten give de Examinerede Attest efter deres befundene Dygtighed paa slet Papiir uden Betalning.

12.

Præsten, i hvis Sogn en Skoleholder behøves, haver at foreslaa saa mange dertil dueilige Personer, som han veed, hvoraf da Amtmanden paa vores Guds, Kirkens Patron eller hvem det tilkommer, med Provstens Raad udvælger den, som har de beste Testimonia, og i Examine befindes den Dygtigste, og om de ere lige gode, da den studeret Person. Skulde Præsten ingen beqvem Person kunde foreslaae, og Kirkens Patron eller Provsten viide nogen bedre, kunde den Beste dertil antages; Dog at Præsten først til-

spørges, om han veed noget usømmeligt om samme Person, eller har skiellige Aarsager, hvorfors han ey kunde være tjenlig ved den Skole, samt at den foreslagne, som for er meldt, nøye examineres. Skulde Præsten, Provsten og Kirke-Patronen ey være nogen beqvem til Skolehold, bør de hos Stiftets Biskop forespørge sig, om han nogen dertil duelig Person dem enten selv kunde foreslaae eller andensteds opspørge.

13.

Skoleholderne antages efter Præstens Foreslag, i som meldt er, paa vort eget Gods af Amtmanden og Provsten, paa Proprietariers Gods af Kirkens Eyere, saafremt han tillige er største Røds-Eyere i Skolens District. Om ikke, gaaer det omkring imellem Kirkens Eyere og de største Røds-Eyere efter deres Tour, saa mange som deri ey i det mindste fire fulde Gaarde, eller 32 Tønder Hart Korn; Paa det de alle have Lejlighed at falde, siden de alle til Skolen maa contribuere. Eyer nogen af dem dobbelt imod enhver af de andre, falder han tvende gange efter hinanden; Dog maa ingen tage noget af Skolemesteren for hans Antagelse, hvorfor ham alleene gratis skal gives Beviiis paa slet Papiir.

14.

Bore Græber og Friherrer, skal det være tilladt, paa deres Grævskaber og Baronier, selv allene at indrette og forføre Skoler, og dertil at beskikke Skoleholdere, naar de det med Bispen forud aftale, og forsyner Districterne med saa mange enten Skoler eller Skoleholdere, foruden Deignene, som Bispen finder fornøden; Og til Skoleholdere antager saadanne Personer efter foreslaaende Artikler, som ere af Provsten examinerede, have af Præsten gode Skudsmaal, og hvorimod Bispen intet finder at erindre; Dog bør de i det øvrige rette sig i alt efter denne Bore Allernaadigste Forordning, saavidt dem kand vedkomme.

15.

Den øverste Inspection over disse Danske Skolers Indretning paa Landet, skal være Stift-Amtmanden og Biskopen, enhver i sit

i sit Stift, anbefalet, som om alle ved den første Indretning foresaldende betydelige Ting af Bore Amtmænd og andre Vedkommende betiids informeres, saa de uden Tiids-Spilde kunde reglere alt efter Bore dem bekiendt-giorte allernaadigste Intention og givne Befalinger; Men siden skal Bispen over Skole-Væsenet, og Skolemesterens Forhold have den generelle Opsigt, og desuden skal Inspectionen saavel over Skolens Bygning og Inventarium, som Skolemesterens Forhold, og at Børnene holdes flittig til Skole, være Bore Amtmænd, enhver i sit Amt, eller ved Grævskaberne og Baronierne deres Eyere, samt Provsten med de fattiges Inspecteurer paa Landet, nemlig Præsterne, Herrets- eller Birke-Fogderne anbefalet, som flittig, og Amtmanden, Provsten, Herrets- eller Birke-Fogden, i det mindste enhver een gang aarlig, skal besøge Skolen, og sig om alt nøye informere. Ligesom det og skal være Kirkens Patron og de fornemteste Eyere i Skolens District tilladt, saa ofte de behage, Skolen at besøge, og alting at eftersee. Men hvor Skolemesteren maa gaae omkring, og ingen Skole-Stue kand indrettes; Der haver Præsten og Provsten all Opsyn med Skoleholderen, og Børnernes Underviisning, og beretter alleene Amtmanden eller de andre civil Inspecteurer de Tilfælde, hvori deres Assistance behøves. I det øvrige staar Skoleholderen, end og ved Rytter-Districtets Skoler, under samme Værneting, hvorunder Deignene i alle Tilfælde bør svare.

16.

Præsten skal have flittig Inseende med Skolemesteren, og enhver baade Præst og residerende Capellan bør, foruden den i Kirken holdende Catechisation, under een Rigsdaler Mulct til Skole-Cassen, saa ofte de findes for sømmelige, i Skolen eller Skolerne, om flere i det eller de ham anbetroede Sogner findes, overhøre Ungdommen een gang hver otte eller tiorten Dage, ligesom det bliver ham mueligt, saa Skolerne saa flittig af ham besøges, som skee kand, samt forfare hvorvidt de forfremmes, og vise Skolemesteren til rette i alt hvori han behøver bedre Underviisning. Finder han

Forældre at holde deres Børn fra Skolen, falder han dem først for sig og foreholder dem deres Forseelse med alvorlig Formaning at ændre den, vil sligt ikke hjælpe, formaner han dem i Medhielpens Paahør, og om anden Levlighed mangler, da i Kirken, for eller efter Guds Tieneste; hjælper det ikke, saa bør han raadføre sig derover med Provsten, og uden hans Raad en antage saadanne Forældre til Guds Bord, førend deres Børn har gaaet nogen Tid til Skole; Skeer det tiere, saa bør Forældrene, som aabenbare uhydige en til Sacramentet antages, uden offentlig Afbedelse, og Præsten bør tillige give det Amtmanden eller Hersekabet og Husbonden tilkiende, som derpaa alvorligen straffer Vedkommende, med Penge-Mulkt og Fængsel paa Band og Brød, efter Forseelsens Beskaffenhed.

17.

Skulle Amtmanden, Kirkens Patron, Provsten, Præsten eller hvem Inspectionen over Skolen tilkommer, befinde en Skoleholder enten forsømmelig eller uskikkelig, eller at handle tyrannisk med Børnene, bør Præsten første gang, naar det ham bekiendt vorder, strax alvorligen at erindre og advare Skoleholderen, samt antegne naar og hvorledes det er skeet; Falder han anden gang i samme Forseelse, da andrages det for Provsten, som da af Præsten fornemmer om han før i lige Tilfælde er bleven erindret, og tillige med Kirkens Patron, om han boer i Sognet, eller dog med tvende de beste Sogne-Mænd, i Præstens Nærværelse, kortelig examinere Forseelsen, om Skoleholderen den nægter, og naar hans Brøst da findes, ham derfor alvorligen til rette setter og multerer: Følger der da ingen Forbedring, saa forviiser Provsten ham med Præstens Foreviidende, strax af Skolen, lader ham sin Affættelses Dom ved tvende Mænd skriftlig forkynde, og giver Bispen og Amtmanden eller Kirkens Patron det samt den befundene Marsag tilkiende. Hvorpaa Bispen strax tilmælder Provsten, naar intet betydeligt er derimod, at han approberer Affættelsen, og Provsten annoterer denne uduelige Skolemesters Affættelse ved Dag og

Da-

Datum i sin Bog, for at attestere derefter hvor vidt Lønnen ham fandt tilkomme.

18.

Befinder Amtmændene eller Provsterne ved deres Visitatzer, at Præsten en flittig har besøgt Skolerne, eller at han har vidst nogen Skolemesters Forsømmelse, Uskiklighed eller haarde Forhold imod Børnene, og fortiet det, da angive de det strax for Bispen, der strax uden viidere Lovmaal multerer Præsten, efter foregaaende 16 Art., eller Sagens befundne Beskaffenhed fra 1 til 4 Rde. til Skole-Cassen, som Dyrigheden efter Bispens Anmodning haver ubeigerlig at inddrive, eller om Fornødenheden, formedels Omständighedernes Vigtighed, det udkræver, lader han Præsten derfor til høyere Straf vedbørligen tiltale.

19.

Skulle Amtmanden paa Børes eget Gods eller Kirke-Patronen samt Provsten lade Sagen imod Skoleholderen, naar Præsten eller andre hans Forsømmelse, Uskiklighed eller utilbørlig Forhold og Haardhed for dem har andraget, u-examineret, og den uskikkelige Skoleholder altsaa blive ved Skolen, haver Præsten eller Herrets-samt Birke-Fogden, eller andre i Sognet boende sligt for Stift-Amtmanden og Bispen at andrage, som Sagen strax have at undersøge og remedere, eller om nogen Forsømmelse heri af den Vigtighed blev begaaet, at der ingen Forandring anderledes stoed at vente, skal enten Bispen eller andre Vedkommende det for General Kirke-Inspectionen, til videre Foranstaltning, indberette.

20.

Informationen i Skolerne skal af alle Digne og Skoleholdere saaledes forrettes, som den af Os derom Allernaadigst publicerede almindelige Instruction det befaler, som enhver Skoleholder bør enten ved hans Antagelse tilstilles, eller med Skolens Inventario leveres.

21.

Paa saa mange Stæder som hvert Stifts-Befalingsmand og Biskop finder det nyttigt og giørligt, skal der bygges Skole-Huuse, som skal være 8 a 10 Sag af god Bonde-Bygning, med Gege-Stolper, samt GegeFod-Stykker, hvor det er giørligt, Fyrre-Tommer, flinede Begge, og Halm-Tag, indeelte som Skolerne paa Børes Gaar, og Leylighed til Foeder og Brænde paa Loftet eller anden stæds forsynet, og for Børnernes Helbreds Skyld, noget høyere under Loftet, end i de ordinaire Bønder-Huuse. Skole-Stuen skal være saa stor, at alle til Skolen hørende Børn deri beqvemmeligen kand rummes, og ved et laugt Skillerum eller Tralverk deeles i tvende Parter, saa at Pigerne sidde adskilte fra Drengene; Saa skal der og legges en tilstrækkelig Kaal-Hauge, samt (hvor det er giørligt) en med Træ eller Gierde indhegnet Brønd til hvert Skole-Huus.

22.

Bønderne i hver Skoles District, skal være pligtige, at gjøre all til Skole-Huusets Bygning, og ligeledes til de Sag, hvormed Deigne-Boeligen skal forøges, ved Tommeret, og Materialierne fornødne Kiørsel, og Huusmændene den ved Bygningen foresaldende Haand-Tjeneste; Saa bør og Bønderne selv staffe Leer og Vender til Beggene, og Halm til Taget, og første Gang forsvarligen indgrøfte, og i Skov-Eignen indhegne den til Skole-Huusets lagte Kaal-Hauge, og grave Brønden, samt i Skov-Eignen den med Gierde forsyne: Men hvor ingen Skov-Eign er, betales og vedligeholdes Træ-Verket der omkring, samt Vand-Krogen af den som Huuset maage bekoste; Men de til Skole-Huusets Materialier af Tommer, Bræder til Loftet, Huuset, Borde, Benke, Jern til Hængsler, Søm, Laase og Nøgler 2c. Steen og Kalk til Skorstøenen, Glas til Vindverne, en Jern-Vilegger i Skole-Stuen, item til Haandverks-Folk af Tommer og Muurmesteren, Glarmestere, Snektere, Smedde, Tækkere 2c. Item til Skolens Inventario fornødne Bekost-

kostninger, reparteres af Amtmændene saaledes, som Biefter deres derom til hvert Stæds Stift-Amtmand og Biskop indgivende Beretning og Forslag, og Stift-Amtmandens, samt Bispens videre Eftersyn og allerunderdanigste Relation Allernaadigst anbefaler.

23.

Bygningen besørger Amts-Forvalteren, hvor Vi Selv ene Jus Patronatus; Men paa andre Stæder Kirkens Patron med den største Løds Ehre i Skolens District, som bør staa derfor og besørge, at Skolen til den foreskrevne Tid bliver færdig. Og haver Provsten med Præsten og Herrets-eller Birke Fogden siden ved Synet at møde, og at attestere, at Bygningen er gjort forsvarligen. Kald eller vil Kirkens Patron eller den største Løds Ehre en strax paatage sig Bygningen, bør Amtmanden ved Amts-Forvalteren og Herrets-Fogden lade den foretage ved hvem de best finde, som derom med ham paa beste Maader accordere, og samme Accord til Amtmandens Eftersyn og Stadfæstelse indsende.

24.

Skole-Huusene bør aarlig af Amtmanden og enhver Inspecteur besigtes, og svarer Skoleholderen til det, hvad han selv eller hans Folk har fordervet, tabt eller uforsvarligen brudt eller slaget i tu; Ald anden Brostfældighed repareres af dem, som Skolen bygte, og giver Bønderne dertil en videre end Halm til Tag, samt fliner Beggene, og holder Digen eller Gierder om Kaal-Haugen, samt Brønden ved lige.

25.

Deignen og Skoleholderen nyder den aarlige Løn, som ham ved hans Antagelse for samme Skolehold loves, og det hvert halv Aar, til Paaske og Mikkels-Dags Tidder, saa og hvor der holdes Skole i Deigne-Boeligen eller Skole-Huusets, da 20 til 25 Bønder-Læs Torv eller Brænde i Proportion; Og nyder han aldeles ingen videre Accidentier end ham bliver ved Antagelsen tilladt, under 2

C

Rdt

Ndr. Muld til Skole-Cassen om han veigrer sig at antage noget Barn uden Betaling, saasnart det ham af Præsten injungeres.

26.

Denne Løn for Skolehold, for saavidt hvert Sogns Skole-Cassa, efter den følgende 31. 32 og 33 Articul dertil ey kand tilstrefte, reparteres af Stift-Amtmanden og Biskopen efter Amtmændenes til dem først indsendte Forslag, deres Revision og videre allerunderdanigste Relation, samt Bores paafølgende allernaadigste Approbation, over heele Stiftet, saa at de manglende Penge paa Kirke og Kongetienders Hartkorn, Proprietariers fri Hovedgaards Taxt og Skov-skyld, Præste-Gaarders Hartkorn, Mølle-skyld og Kroer, men Kornet paa alt Bønder-Gods eller Proprietariers øvrige ufri Hartkorn, (Skovskyld undtagen) heele Stiftet igiennem saaledes deeles, og anviiises, at ey en Udersaat for den anden bliver graveret.

27.

Ingen Deign eller Skoleholder maa noget paa sin endnu ey forfaldne Skole-Løn hos den optage, som den ellers skulle betale, ey heller bør de ham noget deraf foreskyde, eller forte ham siden det ringeste for det som de ham kunde have forskudt.

28.

Over Skolens Inventarium skal holdes et ordentlig Register in Triplo, hvoraf et bør være hos Provsten, et hos Sogne-Præsten, og et ved Skolen, alle under Skoleholderens Haand; Deri skal alt være indført, hvad der hører Skole-Huuset til, Borde, Bænke, Jern-Ovn, Jldtange, Brønd-Krog ic. saa og de til Skolen anskaffede Bøger, og andre Requisita; Og bør det, hvor et Skole-Huus er, af Amtmanden, Provsten og andre til Skolens Inspection befaledet i det mindste eengang aarlig eftersees og paateignes, i hvad Stand det er funden, og hvad deraf er beskadigede eller bortkomne, bør af Skoleholderen tilsvares. Hvor ingen Skole Huus er, bør Provsten ved sin aarlige Visitatz lade sig det Skoleholderen leverede Inventarium forevise, og med Præsten dets befundne Beskaffenhed paa-agte og attestere.

29. En-

29.

Enhver Skoleholder skal ved sit Skolehold have en Bibel, hvilket tillige med andet Skole-Inventario af dem besørges, som besørge Bygningen, eller hvor ingen Skole-Huus er, da af Sognets Skole-Cassa eller Almue. Ligesom der og i hver bestandige Skole, bør skaffes tvende store sorte Tavler til Informationen, samt tvende Bleg-Horne og tvende stærke Linealer, til de Børns Brug, som lærer at skrive; For hvilket alt Skolemesteren bør være ansvarlig.

30.

Til Børnenes, helst de Fattiges Fornødenhed, bør Sogne-Præsten besørge Forraad af de umisteligste Bøger, saasom A. B. C. Bøger, Catechismer, Catechismi-Forklaringer, Davids-Psalter, Nye Testamenter og Psalme-Bøger. Disse Bøger annammer Skoleholderen af Præsten imod sin Haand, og svarer til dem, uden for saavidt de til Fattige Børn uddeeles, og af dem opslides eller forbruges, saafremt den opslitte Bog kand forevises; Dog bør ingen af de fattige Børn nogen Bog betros med sig hiem, uden efter Præstens Raad og gotsfindende.

31.

Skole-Bøgerne betales af Forældrene eller Formynderne for deres Børn; Men for de fattige Børn af Sognets Skole-Casse, hvortil efterdags alle frivillige Gaver skal anvendes, som en og anden til de fattige Børns Underviisning af et Christeligt Hierte-Laug maatte give, hvor til Præsterne ved alle Lejligheder med flittige Formaninger og deres eget Exempel haver at opmuntre de formuende i Sognet; Ligesom Vi og Allernaadigst vil, at der aarlig paa Fastelavns Søndag og paa Mikelsdag skal udsættes Bekken for Kirke-Dorren og samles en Collect til Skole-Cassen over alt paa Landet, hvortil Præsten Søndagen forud opmuntrer Meenigheden efter deres Vilkaar at contribuere. Saa ville Vi og, at efterdags til denne Brug en Table skal ombæres i Kirkerne ved alle Brude-Vielser, Børne-Daab og Begravelser paa Landet; Saa og ligeledes, at en Fattiges Bøsse ved alle Giestebude og Samkvemme

C 2

i Sog-

i Sognet, hos hvem de end holdes, skal gaae omkring til alle Nærværende, og hvad deri samles, Sognets Fattiges Skole-Casse tillegges; Saa skal og saadan Fattiges Bøsse, for de fattige Børn i alle Ting-Stuer være tilstæde, og frembydes for alle paa Tinget mødende, saa og alle Straf-Penge af dem, som for Ting-Tiden eller uden for Ting-Huuset bander eller buldrer, eller i andre Maader for ringe Ting multeres, der tillegges, saafremt saadanne Bøder en gaaer til en halv Rigsdaler, eller allerede til et vist Brug i Særdeleshed ere henlagde. Ligesom Vi og Straf-Pengene for Hellig-Brøde efterdags denne Fattiges Skole-Casse allernaadigst ville have tillagt. Hvilke Penge alle af Herrets- eller Birke-Fogden og Skrивeren hvert halve Aar leveres til Provsten i Herredet til Uddeeling imellem Herredets Sogner og deres Skole-Casser.

32.

Fremdeles ville Vi Allernaadigst, at til denne Skole-Casse i hvert Sogn paa Landet, skal alle Haandverks Folk som boe i Sognet, betale efter deres Nærings og Brugs Bestaand 8 Sk. til 1 Mark hver Quartral; Hver Huusmand og Jnderst, som selv kand fortiene deres Brød, aarlig 4. 8. 12. Sk. til 1 Mark i det høieste; Og hver ugift Person over 15 Aar gammel, som en er Ober- eller Under-Officerer ved Land Militien, eller selv holder Dug og Dist, hvert halve Aar, en Karl 3 Sk., og en Pige eller Dreng 2 Sk. enten de tiener eller ikke; Som hvert halve Aar til Paaske og Mikelsdag skal betales, og hvorfra ingen i Sognet, enten paa Herre-Gaarde, Præste-Gaarde eller hos Almuen maa befries, uden Almisse-Lemmer alleene. Hvilke Penge af Haandverks Folk, Huusmænd, Jnderster og Ugifte, bør, efter en af Sogn-Fogderne og Kirke Værgene efter Foreviisning for Præsten aarlig forfattede, og derpaa af Amtmanden approberede Designation, af Amts-Forvalteren hvert halve Aar inddrives, som Pengene bereigner, og aflegger derfor aarlig Rigtighed. Hvo paa alt, hvad der af nødvendige Skole-Bøger for fattige Børn overskyder, til Skolemesterens Løn af Amtmanden assigneres.

33. Og

33.

Og som Vi allernaadigst have overvejet, at de Penge, som hidtil aarlig ved alle Kirker i Kiøbstederne og paa Landet, til Lys paa Alteret, som et i sig selv u-skyldigt og velmeent, men dog ufornødent Brug ere anvendte, med større Nytte til Ungdommens bedte Underviisning, som et for Guld takkeligere og for Kirken og Landet høyst nødvendigt Verk, kunde anvendes, og Bore fiere troe Uder saatter derved i de til Skole-Væsenet fornødne aarlige Udgifter lættes; Saa ville Vi, at disse Penge efterdags til den Fattige Ungdoms Skolegang skal destineres, og paa Landet til Skole-Cassen saaledes henlægges, at der aarlig ligesaa meget dertil betales, som hidtil til Kirke-Lys er udgiven; Hvilket strax af Provsten ved hver Kirke bør udfindes, og Stift-Amtmanden og Biskopen tilmældes, hvor høyt Lys-Pengene ved hver Kirke i Provstiet sig hidtil har beløbet. Men som Vi herved alleene sigte til at Kirken og Landet maatte af denne aarlige Udgift og dens Anvendelse, efter andre Evangeliske Rigers Exempel, til et ret gudeligt og nødvendigt Brug, høste en vigtigere og meere essentiel Frugt, end Lysene paa Alteret kand medføre; Men ingen lunde dem i sig selv at afskaffe eller forbyde; Saa ville Vi derhos Allernaadigst (1.) at Lys i Kirken til Gro-Prædiken og Aftensang, da de uforbigængelig udkræves, skal fremdeles som hidtil bruges og anskaffes. (2.) Hvor Kirkerne have enten Lys i Forraad, eller hvor der er et Legatum eller nogen Fundatz til Lys paa Alteret; At i saadanne Kirker de allerede havende, eller af saadanne dertil legerede Indkomster fremdeles indkøbte Lys maa som hidtil, ved Guds Tienesten paa Alteret bruges. (3.) Ligesom det og skal være efterdags tilladt, saa ofte nogen enten ved Lys-Begjængelse eller i anden Tilfælde frivilligen vil forære eller bekoste Lys paa Alteret, samme at imodtage, og saa længe de vare, ved Guds-Tienesten at bruge.

34.

Med Samlingen til denne Skole-Casse i hvert Sogn, ville Vi allernaadigst, at strax efter denne Forordnings Publication o-

E 3

ver

ver alt skal begyndes, paa det deraf i Tiide de fornødne Skole-Bøger for de fattige Børn kunde anskaffes, og være i Forraad, naar Skolerne virkelig begyndes.

35.

Hvor allereede Skoler findes at være funderede, der forbliver det ved den derover giorte Fundatz, om den er saaledes, at Skole-huuset kand vedligeholdes og Skolemesteren lønnes, i det mindste ligesaavel, som Vi alle Skoleholdere nu tillagt haver; hvad dem deri fattes, tillegges af Stiftets eller Amteds almindelige Skole-Casse; Og bør alle Egnere af noget Jordegods, saa og Præsterne være pligtige, ufortøvet til deres Stift-Amtmand og Biskop at indsende rigtig Gienpart af de paa deres Gods, eller i deres Sogn værende Skolers Fundatzer, om det ey er skeed, samt berette hvorledes de efterleves. Og ville Vi allernaadigst, at Provsterne ved deres Visitationer nøye skal erkjendige sig, om saadanne Fundatzer rettelig holdes; Og om det ey skeer, da tilmælde Amtmanden det, som strax tilholder Vedkommende, Fundatzen at fyldestgøre: Saasom efterdags ey Proprietarien, eller Godsets Besiddere alleene, men og Provsten skal staae til Ansvar, og betale til Skole-Cassen 10 Rdlr., saa ofte Bispen ved sin Visitation eller efter Præstens Anmeldning deri skulle befinde nogen Forsømmelse. Skulle Amtmanden efter Provstens Anmeldelse, ey have søyet den fornødne Anstalt, skal han betale dobbelt saa meget til Skole-Cassen, og haver Bispen sigt til Os Selv allerunderdanigst strax at indberette.

36.

Alle Børn i Skolens District, som ere over 5 eller dog 6 Aar, og kand søge Skole, bør flittig og saa længe, som mueligt er, komme i Skole; Dog kand det i Pløye og Høste-Tiid tillades, at de Børn blive af Skolen, som behøves at fiøre Ploug, eller at vogte Huuset imedens Forældrene ere paa Marken. De Forældre, som forsomme at sende deres Børn i Skole, naar de har den Alder, at de kand gaae i Skolen, skal af Præsten derom paaminde, og, om de sig derefter ey forbedrer, da ey alleene efter forestaaende 16 Articul straffes,

straffes, men desuden, om de ey ere yderlig fattige, betale til Skolemesteren for hvert Barn, som de holde fra Skolen, ugentlig 4 Sk., og om det er formuende Folk, som boe i Sognets District, da 8 Sk., med mindre de selv holde en Informator til deres Børn; hvorpaa baade Sogne-Præsten og Skolemesteren bør have nøye agt, og aarlig ved Visitationen anmelde det for Provsten, som, om Betalingen ey skeer i Mindelighed, lader Skolemesteren strax anmelde det for Amtmanden, som da strax besørger Pengene inddrevne.

37.

Børnene bør saa længe underviises, indtil de i det mindste har lærdt færdig at læse i Bog, og veed deres Christendom, saaledes at Præsten skionner, at de fra ordentlig Skolegang kand befries. Siden skal de store Børn, som ey tiene, gaae hver Vinter, imellem Rug-sæden og Baarsæden i Skole, indtil de til Confirmation antages.

Men de som ey længere gaae i Skole, bør dog siden, saa længe de ere ugifte, og Præsten det eragter fornødent, møde ved de offentlige Catechisationer i Kirken, og derfra ey udeblive; Hvorimod den Frihed, som i den II Articul af Vor Allernaadigste Forordning om Confirmationen, forundes de Confirmerede, ey bør eller maa af nogen indvendes, saa længe Præsten skionner, at han endnu videre Underviisning ved Catechisation behøver, saasom samme Frihed efter Ordenes rette Meening alleene sigter til Catechisationen og Underviisningen i Skolen, hvortil de Confirmerede ey videre af Præsten kand forpligtes.

38.

Ingen maa efterdags holde Dansk Skole paa Landet uden Provstens og Sogne-Præstens Forevidende og Samtykke, som i Særdeleshed bør paa agte, at ingen ubekjendte Landstryger, Qvinder, afdannede Soldater eller Under-Officerere der til bruges, med mindre de selv kiende saadan en gammel Under-Officerer eller Soldat, eller stikkelig Kone, som til Pige-Børnenes Underviisning i Huuset kunde være tjenlig, og de have examineret dem, saa de tør svare til deres Forhold; Dog bør Præsten ved alle Lejligheder for-

formane sine Tilhørere, og derover holde, at de skikke deres Børn til Skolemesteren i Skole, og en lader dem uden skiellige Marsager hjemme underviise; Da det desuden er billigt, at formuende Folk, som en ville lade deres Børn gaae i Sognets Skole, men kand holde en Skolemester i deres Huus, contribuerer aarlig til Sognets Skole-Casse, fra 2 Mark til 1 Rdlr. efter deres Omstændigheder og Provstens Sigelse.

39.

Bores Amts-Forvaltere, Regiments-Skrivere og Fogder paa Bores Eget Gods, ligeledes Grævernes og Friherrernes Forvaltere i Grævfaberne og Friherfaberne, samt Proprietarierne og deres Fuldmægtige paa Proprietariers Gods, bør assistere Præsterne med yderste Gliid og uden Ophold, i alt hvad de Skole-Væsenet og Børnenes Afhold fra Skolen angaaende, nødsages af dem, i Conformitet af denne Forordning, at forlange, under 4 Rdlr. Straf til Skole-Cassen, saa ofte Præsten, som det straxen for Amtmanden, eller i Grævfaberne og Baronier for Greven og Baronen selv bør anmeldte, gøtgjør, at Vedkommende uden skiellig Marsag har forsomt ham heri efter Begiering at assistere.

40.

Paa det og Skolemesterne paa Landet med saa meget større Gliid kunde antage sig Skolen og de Fattige, og des mindre trænge, saa have Vi allernaadigst befriet dem for Consumptionen, Folke- og Familie-Skat, samt alle andre Paalæg, Riørsel, Arbejde og Udskrivning for dem og deres Familier, saa at de, som holde Skole, i Henseende til deres Skolehold, efterdags derfra over alt skal være eximerede. I det øvrige skal denne Bores Forordning en extenderes paa Deignene og Skoleholdere paa Bores Rytter-Gods, hvilke i alle Maader bør forholde sig i deres Embede efter Bores Høyst-Saligste Herr Faders Allernaadigste Fundatz, den dem givne Instruction og Loven. Thi byde Vi hermed og befale Bores Græver, Stift Befalings-Mænd, Friherret, Biskoper, Amt-Mænd, Lands-Domme-

re,

re, Præsidenter, Borgemestere og Raad, Fogder og alle andre Vedkommende, som denne Bores Forordning under Bores Cancellie-Seigl tilskicket vorder, at de den paa behørig Stæder til alles Efterretning, strax lader læse og forkynde. Givet paa Vort Slot Friderichsberg, den 23. Januarii, Anno 1739.

Under Bores Kongel. Haand og Signet.

Christian R.

✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠

III. INSTRUCTION

For Degne og Skolemestere paa Landet
i Danmark.

INSTRUCTION,

Hvorefter

Si Christian den Siette, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, &c. &c. Allernaadigst ville, at enhver Degn og Skolemester paa Landet i Vort Rige Danmark sig i den ham anbetroede Skolehold indtil videre skal rette og forholde.

I.

Han skal daglig holde Skole i det dertil beskikkede og hannem anviste Huus, eller paa de ham anbefalede Stæder, for ald Ungdommen, Dreng og Piger, i de Byer, Huuse og Gaarde, som ere den hannem anbetroede Skole underlagde; og bør han antage sig en alleene Boemands, Huusmands og Jndersters Børn, men endog deres Tyende, naar de slikt af hannem begierer.

2.

Skulde der findes nogle fattige forladte Fader- og Moder-løse Børn, som ingen Tilhold haver, men lever af Almisse, bør han

D

og